

FARKAS CSABA

A gazdasági társaságok alapításával kapcsolatos alapvető változások

1. Bevezetés

Az Országgyűlés 1998 decemberében hosszas előkészítő munka eredményeként elfogadta a gazdasági törvénycsomag legjelentősebb törvényét, a gazdasági társaságokról szóló *1997. évi CXLIV. törvényt* és az anyagi jogszabályok érvényesülését biztosító, a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló *1997. évi CXLV. törvényt*.

Egy új törvény bemutatásakor az elemzők általában azzal kezdik, hogy az mennyivel jobb, mint annak elődje volt. Ez azonban a régi társasági törvény esetén nem lenne helyénvaló. Az 1988. évi VI. törvénnyel jött létre ugyanis lényegében hazánkban a magántulajdon és a magánvállalkozások teljes körű törvényi legitimitása, és a régi társasági törvény a maga idején rendkívül kiterjedt törvényhozási hullámmal váltott ki, és a gyakorlatban is működőképesnek bizonyult.

Bár az országgyűlés 1998. december hónapban már elfogadta a gazdasági társaságokról szóló törvényt, hatálybalépésére csak a kihirdetést követő 180. napon, 1998. június 16-án került sor.

Jelen értekezésnek nem feladata a gazdasági társaságokról szóló törvény teljes egészében való ismertetése. Célja az általános rész legfontosabb intézményi változásainak bemutatása, az új intézmények elemzése és azok várható hatásainak összefoglalása.

2. Az 1998. évi VI. törvény – élt tíz évet, avagy a törvény változtatásának indokai

A gazdasági társaságokról szóló *1988. évi VI. törvény* (a továbbiakban: régi Gt.) a rendszerváltás folyamatának egyik legelső és alapvető törvénye volt.

Említésre méltó érdeme a régi Gt-nek, hogy a *volt szocialista országok közül* először Magyarországon alkottak átfogó társasági törvényt, még a szocializmus társadalmi-gazdasági viszonyai között, a politikai rendszerváltozás előtt. A régi Gt. ily módon mintául szolgált a többi volt szocialista ország számára. Ezen országok a magyarhoz képest 3–6 év késéssel alkották meg társasági törvényeiket

A régi Gt. teljes mértékben legitímálta a magántulajdonon alapuló társas vállalkozásokat. Szabályozásának alapvető célkitűzése a gazdasági társaságok életébe történő állami beavatkozás minimálisra redukálása volt, amelynek megfelelően a társasági viszonyok rendezését a felek autonómiájának szférájába utalta.

A régi Gt. érdeme a *későbbi jogszabályok* kialakítására gyakorolt pozitív hatása. Sor került ugyanis a *társasági adórendszer* egységesítésére, a *külföldi befektetésekről* szóló törvény, az *egyéni vállalkozásokról* szóló törvény, az *értékpapír- és tőzsdetörvény*, a *koncessziós törvény*, a *számviteli törvény* illetve a *csődtörvény* megalkotására. A jogszabályi változással egyidejűleg a társaságok működésének infrastruktúrái is kialakultak, hiszen kialakult a magánközjegyzői rendszer, megerősödött a számviteli fegyelem, a vagyonértékelés a könyvvizsgálói kar keretében. Emellett megerősödött a kereskedelmi jogi praxis is.

A régi Gt. a fent leírtak alapján valóban egy korszerű, előremutató, a gazdasági és ideológiai igényeknek is megfelelő törvény volt, ezért jogosan merült fel a kérdés: miért volt szükség alig 10 év elteltével új társasági törvény megalkotására. Az új Gt. általános indokolása szerint az alábbi intézmények említhetők olyan *célkitűzések*ként, amelyek indokolták a régi Gt. átfogó felülvizsgálatát:

1. a gyakorlatban nehezen alkalmazhatónak vagy hibásnak bizonyult rendelkezések *kiigazítása*;
2. a *joghézagok* pótlása;
3. a *dereguláció*;
4. a *visszaélések elleni védekezés* jogállami eszközökkel való biztosítása;
5. a *hitelezővédelem* erősítése;
6. a *kapcsolódó jogterületekkel* való erősebb *összhang* biztosítása, a meglévő szabályozási ellentmondások kiküszöbölése;
7. az *Európai Közösség társasági jogi irányelveivel* való összhang-teremtés.

Az új társasági törvény fenti változtatási indokok alapján történő megalkotásakor valóban csak jogalkotás-technikai kérdés volt, hogy a régi Gt. újabb módosítása szülessen-e meg, vagy inkább egy teljesen új törvényt alkossanak. A jogalkotó a társasági jog modernizálása kapcsán döntött úgy, hogy nem a régi Gt. átfogó módosításának útját választja, hanem új társasági törvényt alkot. Ennek indoka elsősorban az volt, hogy a sok részletszabály beillesztése áttekinthetlenné tette volna a régi Gt. rendszert.

Az új társasági törvény általános indokolása szerint azonban sem a magyar vállalkozói-vállalati-üggyvédi, sem a bírói gyakorlatban felmerült problémák, sem az európai integrációhoz való csatlakozás igénye nem tette szükségessé, hogy teljesen új alapelven nyugvó, más struktúrájú társasági törvény készüljön. Ugyanakkor az a tény, hogy a régi Gt. lényegében gyakorlati tapasztalatok nélkül, elméleti illetve jogösszehasonlító módszerekkel készült, feltétlenül indokoltá tette, hogy a törvény átfogó felülvizsgálatának eredményeképpen új törvény megalkotására kerüljön sor.

Ezen elgondolásoknak megfelelően a jogalkotó a régi Gt.-nek tartalmilag megfelelő, szerkezetében hasonló, azokban sok tekintetben újszerű, addig ismeretlen intézményeket meghonosító jogszabályt alkotott, a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvényt.

3. Az 1997. évi CXLIV. törvény általános részének legfontosabb változásai és intézményei

A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (a továbbiakban: új Gt.) legszembevetőbb változása a régi Gt. szabályozásához képest, hogy annak igencsak szükséztű általános része helyett valamennyi gazdasági társasági formára vonatkozó

közös szabályt egy helyen, az általános részben foglalja össze. Ezáltal az új Gt. elkerüli az egyes társasági formák szabályozása során a felesleges ismétléseket. Az egyes társasági formákra vonatkozó fejezetek így ténylegesen csak a sajátos szabályokat tartalmazzák, s ez nagymértékben elősegíti az új törvény kezelhetőségét, áttekinthetőségét.

Az új Gt. összességében a társaságok civiljogi kérdéseinek szinte teljes körű szabályozását kívánta nyújtani, de mögöttes jogterületként megmaradt a Polgári Törvénykönyv. A teljes körű civiljogi szabályozás elvének megfelelően a kibővült általános rész ennek alapján szabályozza:

1. a társaság úgynevezett létszakaszait, tehát a társaságok alapítását (II. fejezet), a társasági szerződés módosítását (20. §), a társaság átalakulását más társasági formába (VII. fejezet), a társaságok egyesülését és szétválását (VII. fejezet), valamint a társaság jogutód nélküli megszűnésének különböző eseteit (VI. fejezet);
2. a társaság alapítóinak, illetve tagjainak jogait és kötelezettségeit, valamint felelősségét;
3. a társaságok belső szervezeti és működési viszonyait, szerveit;
4. a társaságok felelősségét harmadik személyekkel szemben;
5. a társaságokkal kapcsolatos jogvitákat.

Bár a tanulmány a legfontosabb intézményi változásokra kívánja felhívni a figyelmet, meg kell jegyezni, hogy az új Gt-t teljes egészében áthatja a kógencia. A régi Gt-ben az rt. kivételével a diszpozitivitás elve került kimondásra valamennyi gazdasági társaságra nézve (régí Gt. 20. §), azaz a társulók a Gt. szabályaitól közös megállapodással eltérhetnek, kivéve, ha a törvény az eltérést megtiltotta. Az új Gt. a szabályt megfordította, így a társaság tagjai az új Gt. rendelkezéseitől akkor térhetnek el, ha ezt a törvény megengedi. A kógencia azonban alig hoz változást, hiszen azok a szabályok, amelyek eddig diszpozitívek voltak, túlnyomó többségükben változatlanul eltérést engedők maradtak, nem váltak kógenssé és a törvény kifejezetten ki is mondja a társulási szabadság alapelvét.

Társasági formák – formakényszer – megszűnő társasági formák

Az új Gt. általános indokolása szerint a gazdasági társaságok jogában – a polgári jog kötelmi részében szokásos szerződési szabadsággal szemben – formakényszer van. Ismeretes a társasági formák numerus claususa. Ezt fejezi ki a 2. § (1) bekezdése oly módon, hogy gazdasági társaságot csak a Gt-ben szabályozott formában lehet alapítani.

A korábbi társasági formák közül a közkereseti társaság (kkt.), a betéti társaság (bt.), a korlátolt felelősségű társaság (kft.) és a részvénytársaság (rt.) fenntartásához kétség sem férhetett.

Az új Gt. fenntartotta a közös vállalati formát is, noha komolyan szóba került a megszüntetése, mivel nem túl jelentős számú – mindössze 118 – közös vállalat működik Magyarországon.¹ Az ok, amely mégis fenntartásuk mellett szólt, az a jelentős tőke, amelyet a meglévő közös vállalatok képviselnek, valamint az igény a változatos társasági formák fenntartására. A lényegében változatlan közös vállalati formával kapcsolatosan csupán két változást érdemes említeni. Az egyik, hogy a jövőben természetes sze-

¹ Céghírnök, 1999. augusztus, 8. szám.

mély is tagja lehet közös vállalatnak, a másik pedig, hogy megszűnik az igazgatóság, mint belső szervezeti megoldás.

Megtartja a törvény az egyszemélyes társaság lehetőségét a kft-nél és az rt-nél, a szabályzás azonban tartalmilag több szempontból változott.

A törvény a közkereseti és betéti társaságot nem minősíti jogi személynek, bár cégneve alatti jogképessége tartalmában nem különbözik a jogi személyekétől. Ezt a tényt az új Gt. általános indokolása is megerősíti. A közös vállalat, a korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság változatlanul jogi személynek minősülnek. Nem titkolt csalódást okozott a régi Gt. eme megkülönböztetésének fenntartása, ugyanis a joggyakorlatban soha nem volt kétséges, hogy a különböző társasági formák jogképessége között nincs valóságos különbség. A kkt. éppúgy szerezhethet vagyont, lehet saját vagyona, köthet saját nevében szerződést, perelhet és perelhető, mint az rt. Gyakorlati szempontból tehát teljesen fölöslegesnek bizonyult e társaságok jogi személyisége között különbséget tenni. A Kodifikációs Bizottság elméleti jogvitáiban – de önálló módosító javaslatként – is felmerült a megkülönböztetés megszüntetésének igénye. A végeredmény indoka azonban a jogszabály értelmezés válasza szerint annyi, hogy a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok jogi személyekké történő avanzsálása esetén túlzott költségek keletkeztek volna a már működő társaságok szervezetének átalakítása során, és a kérdés a gyakorlatban egyébként sem okoz problémát. Ezeken túlmenően valóságos indokként szólt még a jogi személyiség nélküliség fenntartása mellett a hagyomány figyelembevétele, valamint az a tény, hogy az EU-ban szintén létezik ez a típusú társaság.

A régi Gt-vel szemben az új Gt. nem minősíti gazdasági társaságnak az egyesülést, mint jogi személy kooperatív társaságot, mert a 3. §-ban foglalt kritériumokat nem teljesíti, azaz nem folytat üzletszerű közös gazdasági tevékenységet. Ugyanakkor a törvény a XIII. Fejezetben szabályozza az egyesüléseket és a 272. § (4) bekezdése szerint a Gt. első Részének a gazdasági társaságokra vonatkozó közös szabályait az egyesülésekre is változatlanul alkalmazni kell. Az új Gt. ezen egyesüléssel kapcsolatos megoldása tehát inkább elméleti jellegű változást jelent. Az egyesülés tartalmi szabályozása – azzal a kivétellel, hogy ezentúl nemcsak a jogi személyek, hanem bárki tagja lehet egyesülésnek – lényegében változatlan maradt.

Végleg megszűnnek a gazdasági munkaközösségek és a jogi személy felelősségvállalásával működő gazdasági munkaközösségek. A jelenleg működő ilyen társaságoknak az új Gt. a törvény hatálybalépésétől számított két éves türelmi időt biztosít arra, hogy társasági szerződésük módosításával közkereseti társaságként folytassák tevékenységüket, vagy más társasági formát válasszanak.

Az egyik megoldással sem élő gmk-kat, jgmk-kat a cégbíróság a határidő letelte után megszüntnek fogja nyilvánítani. Ennek az átmeneti rendelkezésnek a gyakorlati indoka abban rejlik, hogy a gmk-k alapítását, működését a régi Gt. 1991. évben végrehajtott módosítása (1991. LXV. tv.) végleg hatályon kívül helyezte, így az új Gt. hatálybalépésével rendezni kellett ezeknek, a még jelenleg is jelentős számban regisztrált társaságoknak a továbbélési vagy megszűnési feltételeit.

A társaságok létrejöttével kapcsolatos új szabályok

A társaságok létrejöttével kapcsolatosan két új intézmény részletesebb elemzése szükséges. Elsőként a vagyoni hozzájárulással kapcsolatos szabályok bemutatására kerül

sor, másodikként pedig az Gt. egyik legjelentősebb újításaként az előtársaság intézményét elemezzük.

A vagyoni hozzájárulással kapcsolatos változások

Az új Gt. 12. § (1) bekezdése értelmében a gazdasági társaság alapításához valamenyi tag (részvényes) vagyoni hozzájárulása szükséges. A vagyoni hozzájárulás a korábbi szabályokkal azonos módon pénzbeli és nem pénzbeli hozzájárulásból, ezen utóbbi esetben – hétköznapi néven – apportból állhat. Az természetesen továbbra sem követelmény, hogy a tagok egyenlő mértékű vagyoni hozzájárulást bocsássanak a társaság rendelkezésére, az viszont alapvető kötelezettség, hogy minden egyes tag hozzájáruljon a társaság vagyonához valamilyen mértékben.

Az új Gt. általánosságban csak pénzbeli és nem pénzbeli betétekről beszél, az apport fogalmát azonban az általános rész nem adja meg. A pénzbeli hozzájárulás értelemszerűen a szerződésben meghatározott összegű készpénz szolgáltatását jelenti.

A közkereseti társaságoknál, valamint a betéti társaságoknál vagyoni hozzájárulásról van szó. Ugyanez érvényes a közös vállalatra is, bár ott a törvény a nem pénzbeli betét kifejezést is használja.

A korlátolt felelősségű társaság [124. § (3) bek.] és a részvénytársaság [208. § (2) bek.] esetében adja csak meg a jogalkotó az apport fogalmát, hitelezővédelmi okokból előtérbe helyezve a végrehajthatóságot. A két gazdasági társaság esetében ugyanis nem pénzbeli betétként csak olyan vagyoni értékkel bíró forgalomképes dolgot, szellemi alkotást, vagyoni értékű jogot lehet a társaságba bevinni, amely végrehajtás alá vonható, vagyis amelyet utóbb a társaság harmadik személy hozzájárulása nélkül ruházhat át. A korlátolt felelősségre tekintettel a törvényi megfogalmazás a hitelezők érdekét szolgálja azzal, hogy a társaság tagjai jogszavatosságot vállalnak és garantálják, hogy nincs harmadik személynek olyan jogosultsága, amely a jog gyakorlását korlátozná vagy kizárná.²

Természetesen az, hogy az apport fogalma nem az általános részben került elhelyezésre, nem azt jelenti, hogy csak a kft és az rt. esetében van lehetőség nem pénzbeli betét szolgáltatására. Apportot bármelyik gazdasági társaságba be lehet vinni. Ez egyébként az egyes gazdasági társaságokra jellemző felelősségi szabályokból egyszerűen levezethető: abban az esetben, ha nem pénzbeli betétet olyan gazdasági társaság esetében is szolgáltathat a tag ahol a felelőssége csak korlátozott akkor a többször a kevesebb elv alapján olyan gazdasági társaságba is lehet apportot szolgáltatni, ahol a tag felelőssége korlátlan.

A nem pénzbeli hozzájárulás lehet dolog, szellemi alkotás, illetve vagyoni értékű jog, de csak akkor, ha forgalomképes és vagyoni értékkel bír. Ez utóbbi két jelző konjunktív kapcsolatban áll egymással, ami azt jelenti, hogy ha bármelyik hiányzik, már nem beszélhetünk apportról.

Az általános szabályok szerint a nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató tag a hozzájárulás szolgáltatásától számított öt éven át felel a gazdasági társaság irányában azért, hogy apportjának a társasági szerződésben meghatározott értéke nem haladja meg a szolgáltatás idején fennálló forgalmi értéket. Az apport túlértékelése tehát általános jelleggel – hitelezővédelmi okokból – tilos. Más a helyzet az alulértékeléssel, mert az a hitelezők érdekeit nem sérti. A Gt. 12. § (3) bekezdése ezért úgy rendelkezik, hogy

² Fazekas–Harsányi–Miskolczi–Újváriné: Magyar Társasági jog. Novotni Kiadó, Miskolc, 1998. 182. p.

törvény kifejezetten ellentétes rendelkezése hiányában a tagok úgy is megállapodhatnak, hogy apportjuk értékét a könyvvizsgáló által megállapított értéknél alacsonyabban állapíthatják meg. Az alulértékelés tehát nem egyoldalú aktus, valamennyi tagnak ebbe bele kell egyeznie, továbbá alulértékelés csak könyvvizsgálói közreműködés esetén lehetséges, akkor, ha a törvény azt nem zárja ki.

A korábbi szabályozás szerint, ha a tag a társasági szerződésben meghatározott pénzbeli betétjét határidőre nem teljesítette, akkor a Ptk. mint mögöttes szabály alapján késedelmi kamatot volt köteles fizetni. Ha nem pénzbeli betétjének szolgáltatásával esett késedelembe és a társasági szerződés ezt tartalmazta, akkor az abban megjelöltek szerint kötbért kellett fizetnie. A vagyoni hozzájárulás nem szerződésszerű szolgáltatása végtermékben a tag kizárását eredményezte.

Ez a társaságok számára többletköltséget, pénzügyi nehézséget, adminisztratív terhet, valamint jogbizonytalanságot okozott.

Az új Gt. ezt a problémát akként oldotta meg, hogy abban az esetben, ha a tag a – törvény kötelező előírásait szem előtt tartva – társasági szerződésben meghatározott időpontig vagyoni betétjét nem teljesíti, akkor az ügyvezetés harmincnapos határidő tűzésével a tagot felhívja a teljesítésre.

A felhívás azon túlmenően, hogy a tag harminc napon belül tegyen eleget szerződésben vállalt kötelezettségének, azt is tartalmazza, hogy amennyiben a teljesítés elmarad, akkor ez automatikusan a tagsági jogviszony megszűnését fogja eredményezni. A felhívással kapcsolatosan megjegyezzük, hogy a Gt. nem kíván meg kötelező alakíságot, így azt szóban és írásban is meg lehet tenni. Természetesen az ügyvezetés részéről nagyobb kockázatot jelent az, ha kötelezettségének szóban tesz csak eleget, hiszen a későbbiek során őt terheli annak bizonyítása, hogy a tagot felhívta arra, hogy harminc nap alatt szerződésben vállalt kötelezettségének tegyen eleget és egyben tájékoztatta arról is, hogy a teljesítés elmulasztása a tagsági jogviszony megszűnését fogja eredményezni. Itt azonban csak arra szeretnénk utalni, hogy a Gt nem kívánja meg az írásbeli alakot a felhívás tekintetében.

Álláspontunk szerint mindaddig, amíg az ügyvezetés a felhívásnak nem tesz eleget, addig a mulasztó tag tagsági viszonya nem szűnik meg, hiszen csak az eredménytelen felhívást követő harmincegyedik napon szűnik meg a tagsági jogviszony. Ebben az esetben a vezető tisztségviselő jogszabályban előírt kötelezettségének nem tett eleget. Ha mulasztásával a társaságnak kárt okozott, a polgári jog szabályai szerint felelősséggel tartozik.

Hangsúlyozzuk, hogy a mulasztás közvetlen következménye a régi Gt-vel ellentétben nem a kamat-, vagy kötbér-fizetési kötelezettség beállta, hanem az, hogy nem teljesítés esetén a harmincegyedik napon a tagsági jogviszony automatikusan megszűnik. A tagsági jogviszony megszűnése *ex lege*, a törvény alapján történik, így ezzel szemben fellebbezést előterjeszteni – joghatályosan – nem lehet. Nem kerül sor tehát kizárási eljárásra. A társaság ügyvezetésének ebben az esetben egyetlen egy feladata marad csak, mégpedig a tag írásbeli értesítése tagsági jogviszonyának megszűnéséről.

Ezzel kapcsolatosan meg kívánjuk jegyezni, hogy véleményünk szerint a szerződéskötési szabadság alapelvéből kiindulva továbbra is lehetőség van arra, hogy a társaság tagjai a társasági szerződésben úgy állapodjanak meg, hogy amennyiben a tag a nem pénzbeli betétjét a szerződésben meghatározott időpontig nem teljesíti, akkor a késede-

lembe eséstől kezdve a szerződésben meghatározott mértékű kötbért³ köteles fizetni a társaság részére.

Más a helyzet akkor, ha a tag készpénzbetétét szolgáltatására vállal kötelezettséget és ennek a szerződésben megjelölt időpontig nem tesz eleget. Ebben az esetben a tag késedelembe esik, hiszen szerződésben rögzített kötelezettségét nem teljesítette.⁴ A Gt. 13 §-a megmondja, hogy ennek mi lesz a következménye, véleményünk szerint azonban a Gt. ezen szakaszai nem teljes körűen adnak iránymutatást. A Gt. 9 § (2) bekezdése szerint a Gt. mögött ott áll a Polgári Törvénykönyv abban az esetben, ha a Gt. szabályai nem, vagy nem teljes körűen szabályoznának valamilyen „vagyon- és személyi viszonyt”,.

A késedelembe esés objektív következménye az, hogy a mulasztó tag a késedelembe eséstől kezdve késedelmi kamatot köteles fizetni a társaságnak.⁵

Mind a kötbér, mind a kamatfizetés kezdő időpontja a késedelembe esést követő nap. Véleményünk szerint azonban kötbér és kamat is csak addig érvényesíthető, ameddig a mulasztó tag tagja a gazdasági társaságnak, tehát a teljesítésre szóló felhívás tudomás-szerzését követő harmincadik napig. A harmincegyedik napon a tag tagsági viszonya automatikusan megszűnik. Ebben az esetben viszont a tagsági jogviszony megszűnése mellett a tag a vagyoni hozzájárulás teljesítésének elmulasztásával okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint felelősséggel tartozik. Lehetőség van tehát a Ptk. 339. § alkalmazására is.

A társaság tagjai a törvény kógens rendelkezéseinek tiszteletben tartása mellett tehát szabadon állapodnak meg abban, hogy mikor, milyen módon tesznek eleget a vagyoni szolgáltatásnak, de annak nem szerződésszerű teljesítése esetén a korábbi szabályozás helyett lényegesen szigorúbb jogkövetkezményeket fűz a törvény.

Ezek a szigorú szabályok azt szolgálják, hogy vállalt vagyon a társaság rendelkezésére álljon és ezáltal a társaság minél hamarabb meg tud jelenni a gazdasági élet színpadán, másrészt a hitelezők is könnyebben tudnak igényt érvényesíteni.

Várhatóan a jogkövetkezményektől való félelem a társaság tagjait szerződésszerű magatartásra fogja ösztönözni.

Az előtársaság

Az új Gt. egyik legjelentősebb újítása a német jog mintájára bevezetett előtársaság (Vorgesellschaft) intézményének bevezetése. Ezzel összefüggésben megszűnik a gazdasági társaságok ex tunc, azaz visszamenő hatályú cégbejegyzése, amely rengeteg anomália, jogbizonytalanság okozója volt. A gazdasági társaság ex nunc hatállyal, a cégbejegyzésbe való bejegyzéssel, a bejegyzés napjával jön létre.

A törvény 14–15. szakaszaiban foglaltak szerint a gazdasági társaság a társasági szerződés (alapító okirat, alapszabály) közjegyzői okiratba foglalásától, illetve ügyvédi ellenjegyzésétől azonnal előtársaságnak minősül. Az előtársaság alapvetően a létrehozni kívánt gazdasági társaság szabályai szerint működik, de természetsszerűleg a gazdasági társaság iratain, az általa kötött szerződéseken az előtársasági jelleget „bejegyzés alatt” (b. a.) toldattal fel kell tüntetni.

³ Lásd Ptk. 246. § (1).

⁴ Lásd Ptk. 298. § a).

⁵ Lásd Ptk. 301. § (1).

Ez a megjelölés azt a célt szolgálja, hogy a társasággal szerződéses kapcsolatba kerülő partnerek tudjanak arról, hogy a társaság a bejegyzés létszakaszában van. Ez nagyobb megfontolásra kényszeríti a szerződő felet és figyelemmel a bejegyzési határidők lényeges lerövidülésére, adott esetben stopptáblaként is szolgálhat.

Az előtársaság két létszakaszát kell megkülönböztetnünk. Az első a társasági szerződés ellenjegyzésétől, közokiratba foglalásától a szerződésnek a Cégbírósághoz történő benyújtásáig, a második a benyújtást követően a társaság bejegyzéséig, vagy a bejegyzés elutasításáig terjedő időszak.

Az előtársaság üzletszerű gazdasági tevékenységet csak azt követően folytathat, miután a bejegyzési kérelmet a Cégbírósághoz benyújtották. Meg kell említeni, hogy bizonyos tevékenységek csak hatósági engedély birtokában gyakorolhatók. Az ilyen tevékenységet a cég csak bejegyzését követően végezhet akkor is, ha a társaság a bejegyzést megelőzően az engedély birtokában van.

A fentiekből az következik, hogy a társaság a bejelentés megtörténte előtt köthet szerződések az előtársaság javára, de a termelő-szolgáltató-kereskedelmi tevékenység állandósult folytatására csak a bejelentést követően kerülhet sor.⁶

Az előtársaságra lényegében a létrehozni kívánt gazdasági társaságra irányadó szabályokat kell alkalmazni az alábbi eltérésekkel:

- a) fő szabály szerint a tagok személyében változás nem következhet be;
- b) a társasági szerződés módosítására – fő szabály szerint – nem kerülhet sor;
- c) tag kizárás nem kezdeményezhető;
- d) az előtársaság nem határozhatja el sem a jogutód nélküli megszűnését sem a jogutódlással való megszűnését.

E szabályok nem érvényesülnek akkor, ha törvény alapján kerül sor a tagok személyének megváltoztatására,⁷ vagy ha azért kell módosítani a társasági szerződést, mert a bejegyzési eljárás során hiányosságot észlel a cégbíróság és ezért a céget hiánypótlásra szólítja fel. A társaság számára a hiány pótlása kötelező, ha azt akarja, hogy a cégbíróság a társaságot nyilvántartásba vegye és ehhez szükség szerint a társasági szerződést módosítani kell, mert ellenkező esetben a cégbíróság a bejegyzést megtagadja.

Ha a cégbíróság a társaságot jogerősen bejegyezte, az előtársasági jelleg automatikusan megszűnik és az előtársaság által kötött valamennyi jogügyletből származó jog és kötelezettség a bejegyzett társaságot illeti meg. Az előtársasági jelleg idején megkötött szerződések utóbb a társaság legfőbb szervének jóváhagyására nem szorulnak.

Az előtársaság akkor is megszűnik, ha a cégbíróság a társaság bejegyzését jogerős végzésével elutasítja. Az elutasítást követően a társaság további jogokat és kötelezettségeket nem szerezhet és az elutasításról való tudomásszerzés után a működését haladéktalanul köteles megszüntetni.

Az előtársaságot lényegében a társaság jogutód nélküli megszűnésére vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával kell megszüntetni. A társaság vagyonával felel az előtársasági időszakban vállalt kötelezettségekért.

Ha a társaságnak van vagyona és az elegendő, akkor a hitelezőket ebből kell kielégíteni. Ha ezt követően marad még vagyona a társaságnak, akkor azt a társasági szerződésben foglaltaknak megfelelően kell felosztani a tagok között.

⁶ Társasági törvény, cégtörvény. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1997. 63. p.

⁷ Lásd Ptk. 598. §.

Abban az esetben ha a társaságnak nincs vagyona, vagy az nem fedezi a követeléseket akkor azt kell megnézni, hogy a létrehozni kívánt gazdasági társaság formáját illetően a tagok felelőssége hogyan alakult volna.

Ha a tagok felelőssége a társaságot terhelő tartozásokért korlátlan és egyetemleges lett volna, akkor ugyanilyen módon tartoznak helytállni akkor, ha ki nem elégített követelések maradnak fenn.

Ha a tagok felelőssége csak korlátozott lett volna a létrehozni kívánt gazdasági társaságban, akkor a tag felelőssége a társaság megszűnésekor felosztott vagyonból – ha volt ilyen – a neki jutó rész erejéig áll fenn. Ha azonban a tag helytállásának ellenére is maradnak fenn kielégítetlen tartozások, akkor ezekért a vezető tisztségviselő személyesen, korlátlanul (több vezető tisztségviselő esetében egyetemlegesen) tartozik helytállni.

Helytállásuk ellenére fennmaradt követelések tekintetében belép a vezető tisztségviselő korlátlan felelőssége. Abban az esetben, ha a létrehozni kívánt gazdasági társaságnál több vezető tisztségviselő működött, akkor felelősségük egyetemleges.

Az előtársaság intézményesítésével, a társaság megszűnése esetén előírt szigorú hitelezővédelmi szabályokkal, illetve az ehhez kapcsolódó bejegyzési szabályok deklarálásával mind a társaságok, mind pedig a bíróságok oldalán várhatóan megváltozik az eddigi gyakorlat és mindenképpen pozitív irányban. A változás iránya a társaságok tekintetében várhatóan a precízebb, gondos eljárásra ösztönzi majd az operatív szervet és ez a fegyelmezettebb ügyvitelben nyilvánul majd meg, a bíróságok tekintetében pedig a felgyorsított ügymenet intézményesítésében.

A társaság szervezetére vonatkozó új szabályok

Legfőbb szerv

Az új Gt. legfőbb szervre vonatkozó rendelkezése két tekintetben is eltér a korábbi jogi szabályozástól. Egyrészt tovább folytatta az 1991. évi LXV. törvény azon törekvét, hogy az általánosítható rendelkezések lehetőleg egy helyen legyenek szabályozva, miután ezeknek a rendelkezéseknek a jelentős része a korábbi szabályozásban az egyes társasági formáknál volt megtalálható, másrészt változást hozott a régi Gt-hez képest miután az új törvény a jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok legfőbb szervét is nevesíti.⁸

A Gt. nevesíti az egyes gazdasági társaságok esetében a legfőbb szervet. A jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok esetében változást a legfőbb szerve elnevezése tekintetében az új Gt. nem hoz. A jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok esetében a legfőbb szerv a tagok gyűlése. Az elnevezés a jogi személyiség hiányával, valamint a személyegyesülés jellegével függ össze és azt fejezi ki, hogy főszabály szerint nincs a tagoktól elkülönült belső szervezet. Ez a korábbi szabályozáshoz képest csak formai, elnevezésbeli változás, hiszen eddig is a legfőbb döntéshozó szerv a tagok összessége volt, csak a törvény nem nevesítette azt.

A kkt. és a bt. esetében meg kell említeni, hogy a rájuk vonatkozó speciális szabályok szerint legfőbb szervként taggyűlés is működhet.

⁸ A gazdasági társaságok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998. 137. p.

A diszpozitivitás lehetőségével élve erre eddig is volt lehetőség. Most ennek törvényi kimondását a kógenция tette szükségessé.⁹

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy a tagok gyűlése és a taggyűlés nem szinonim fogalmak, a kettő nem azonosságot, hanem vagylagosságot jelent.

A személyegyesülésre is tekintettel a fő szabály a tagok gyűlése. Taggyűlés csak abban az esetben működik, ha a társaság tagjai a társasági szerződésben ekként határoztak. Ebben az esetben azonban kötelezően ki kell fejteni a szerződésben a taggyűlés működésének szabályait. A taggyűlés tehát nem kötelező, csak eshetőleges eleme a kkt. és a bt. társasági szerződésének, de ha a tagok ezt rendszeresítik, akkor a törvény szerinti tartalmi elemek része kell, hogy legyenek a társasági szerződésnek.

A legfőbb szervre vonatkozó valamennyi gazdasági társaságra irányadó szabályok az alábbiak szerint csoportosíthatók.

a) A legfőbb szerv – törvény kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az ülésre szóló meghívóban (nyilvánosan működő Rt-nél a hirdetményben) fel nem tüntetett ügyeket csak két feltétel együttes fennállása esetén tárgyalhatja meg: egyrészt, ha az ülésen valamennyi tag jelen van, másrészt ha a jelenlévő tagok egyhangúan hozzájárulnak az adott ügy napirendre való felvételéhez, illetve tárgyalásához.

b) A legfőbb szerv ülésének határozatképességét az egyes társasági formákra vonatkozó fejezetekben határozza meg az új Gt.

Ha azonban akár törvényi, akár szerződéses rendelkezés alapján valamely ügyben az adott tag nem szavazhat, az érintett tagot az e kérdésben való határozathozatal során a határozatképesség számításánál figyelmen kívül kell hagyni. Ezt úgynevezett szavazási összeférhetetlenségnek nevezzük.¹⁰

Egy ilyen törvényes szabályt maga az új Gt. 18. § (5) bekezdése is tartalmaz, vagyis nem szavazhat az a tag, akit a hozandó határozat valamely kötelezettség (felelősség) alól mentesít, illetve valamely előnyben részesít, ideértve azon eseteket is, ha valamely tag-gal szerződést kell kötni, illetve ellene pert kell indítani.

c) A legfőbb szerv határozatait általában egyszerű szótöbbséggel hozza. Ez alól a szabály alól azonban maga a törvény az egyes társasági formák keretében szép számmal állít fel kivételeket. Természetesen a társasági szerződésben is bármikor lehet minősített többséget vagy egyhangúságot előírni. Mivel a gazdasági társaság üzletszerű vállalkozásra irányul, a szótöbbség az egyes társasági formák körében általában vagyon arányos szótöbbséget jelent, de ahol a szabályozás diszpozitív, ott nincs akadálya az „egy tag egy szavazat” elv alkalmazásának sem.

d) Azok a tagok, akik többségi pozíciójukkal visszaélve olyan határozatot hoztak, amelyről tudták (szándékosság), vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna (gondatlanság), hogy az a társaság jelentős érdekeit nyilvánvalóan sérti, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a határozattal okozott kárért. A kárt a társaságnak és nem harmadik személyeknek kell okozni, továbbá az érdeksérelemnek lényegesnek és kirívónak kell lennie. Ez a rendelkezés igen lényeges kisebbségvédelmi előírás.

⁹ Társasági törvény, cégtörvény. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1997. 191. p.

¹⁰ A gazdasági társaságok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998. 139. p.

Ügyvezetés

Az új Gt. megalkotásakor a jogalkotó a társaságok régi Gt. szerinti vezetési rendszerét általános jelleggel – a részletszabályok finomítása mellett – fenntarthatónak vélte.

A régi Gt. a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályokat részben a felügyelő bizottságra és a könyvvizsgálóra vonatkozó szabályokkal együtt a gazdasági társaságok közös szabályai között külön cím alatt helyezte el, részben az egyes gazdasági társaságokról szóló rendelkezések között tárgyalta.

A hatályos törvény az általános részben külön cím alatt rögzíti a gazdasági társaságok ügyvezetésére vonatkozó előírásokat.¹¹

A legfontosabb változások az alábbiakban foglalhatóak össze

a) A vezető tisztségviselő elnevezése a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság esetében nem változott. A közkereseti társaság és a betéti társaság vezető tisztségviselőinek az új Gt. szerint az üzletvezetésre jogosult tagok minősülnek.

b) A régi Gt. szerint a vezető tisztségviselő nem csak természetes személy, hanem jogi személy is lehetett.¹²

Az új Gt. határozottan arról rendelkezik, hogy vezető tisztségviselő csak természetes személy lehet, továbbá a vezető tisztségviselői feladat csak személyesen látható el és e téren semmilyen képviseletnek nincs helye. A szabály alól csak maga a Gt. adhat kivételt. A kivétellel a kkt-nál és a bt-nél találkozunk, ahol jogi személy is lehet üzletvezető, de csak abban az esetben, ha tagja a társaságnak. A jogi személy tag ebben az esetben az üzletvezetést a saját szervezeti képviseletére jogosult természetes személy útján látja el.¹³

c) A vezető tisztségviselőket határozott időre, legfeljebb öt évre lehet megválasztani. Amennyiben a társasági szerződésben a megbíztatás időtartamáról a tagok nem rendelkeznek, a vezető tisztségviselőt öt évre megválasztottnak kell tekinteni, kivéve, ha a társaság ennél rövidebb időre alakult.

A határozott időtartamra szóló kijelölés, illetve megválasztás, mint a megbízás időtartamának korlátja a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok esetében az általános szabály alól eltérést enged.

Ezeknél a gazdasági társaságoknál fő szabály szerint mindegyik tag jogosult az üzletvezetésre azzal, hogy ebben az esetben nem érvényesül a Gt. 24. § (1) bekezdésben foglalt korlátozás. Tehát, ha a társasági szerződés valamennyi tagot feljogosít az üzletvezetésre, akkor valamennyi vezető tisztségviselő megbízatása határozatlan időtartamra szól.

Amennyiben a tagok a társasági szerződésben akként rendelkeznek, hogy az üzletvezetésre egy, vagy több tagot jogosítanak fel, akkor az általános szabály – miszerint a vezető tisztségviselő megbízatása határozott időre legfeljebb öt évre szól – köti a társaság tagjait. Ebben az esetben a többi tag üzletvezetésre nem jogosult.¹⁴

d) Növum a megbízatások számát tekintve, hogy az új Gt. szerint vezető tisztségviselőnek egy személy legfeljebb három gazdasági társaságnál választható. E szabály indoka az volt, hogy a felügyelő bizottsági tagsággal szemben a vezető tisztségviselés állandósult, naprakész vezetői tevékenységet tételez fel. A törvényi szint túllépése a negyedik, illetve további esetekben a vezető tisztségviselői megbízás érvénytelenségére vezet,

¹¹ Lásd az 1997. évi CXIV. törvény Első rész III. fejezet 2. Cím.

¹² Lásd az 1988. évi VI. törvény 28. § (3).

¹³ Lásd az 1997. évi CXIV. törvény 86. § (3).

¹⁴ Lásd az 1997. évi CXIV. törvény 86. § (1) (2).

hiszen a jogszabályi tilalom megszegése a Ptk. 200. §-a szerint a jogügylet semmisségét idézi elő. Egyebekben a vezető tisztségviselőnek csak értesítési kötelezettsége áll fenn azon társaságokkal szemben, ahol már vezető tisztségviselő, az új tisztség elfogadástól számított 15 napon belül, írásban.

e) A régi Gt-hez képest bővült a kizárási szabályok köre. Nem lehet vezető tisztségviselő – korábbi szabályokon túl:

- a gazdasági társaság fizetéseképtelenségének jogerős megállapítását (a felszámolás elrendelését) követő három – a régi Gt-ben két – évig más gazdasági társaságban az, aki a felszámolást elrendelő jogerős végzés meghozatalánál napját megelőző két évben legalább egy évig a felszámolásra került társaságnál vezető tisztségviselő volt, kivéve, ha a vezető tisztségviselői megbízatásra kifejezetten a felszámolás elkerülése érdekében került sor, illetőleg
- a társaságnak a cégjegyzékből hivatalból törlési eljárás következtében történő törlését követő két évig nem lehet más gazdasági társaság vezető tisztségviselője az a személy, aki a törlést megelőző évben a törléssel megszűnt társaságnál vezető tisztségviselő volt.

A kizárási szabályok bővülését, szigorodását azok az alapvető okok indokolták, hogy a vezető tisztségviselői státusz feddhetetlenséget, megbízhatóságot, lojalitást, szakértelmet feltételez, illetőleg a kizárási szabályok fontos közérdekvédelmi funkciót is képviselnek. Mindamellet a jogalkotók a kizárási szabályok bővítésével főként ezen utóbbi funkció megerősödését remélik.

f) A vezető tisztségviselők felelősségi szabályairól.

A vezető tisztségviselők felelőssége a társasággal szemben áll fenn, míg a harmadik személyeknek okozott károkért a társaság áll helyt. A vezető tisztségviselők felelőssége vétkességi felelősség. A vezető tisztségviselők esetében a Ptk-ból ismert általános elvárhatósági mércét a társasági törvény magasabbra helyezi, mert abból indul ki, hogy az ilyen fontos tisztséget betöltő személyektől fokozott gondosság várható el.

Az új Gt. orientálja a vezető tisztségviselőt akkor, amikor megmondja, hogy a vezető tisztségviselőnek be kell tartania a jogszabályokat, a társasági szerződésben foglaltakat, valamint a társaság legfőbb szervének határozatait. Ha ezeket, illetve az ezeken alapuló ügyvezetési kötelezettségét vétkesen megszegi, akkor ezért felelősséggel tartozik.

Ami abszolút új, hogy a törvény rögzíti, hogy a vezető tisztségviselő feladatát a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő figyelemmel van ugyan az egyes tagok érdekeire, de abban az esetben, ha érdekellentét alakul ki a társaság és valamely tagja között, akkor minden esetben a társaság érdekét kell szem előtt tartania.

Több együttes cégjegyzési joggal rendelkező vezető tisztségviselő ilyen kötelezettségességéből a társaságnak okozott károkért való felelőssége egyetemleges. A részvénytársaság igazgatósága esetében a felelősség szintén egyetemleges. Az egyetemlegesség kimondásának indoka abban áll, hogy a több vezető tisztségviselőtől elvárható, hogy valamennyien aktívan vegyenek részt a társaság ügyeinek intézésében, és kivételesen csak az rt-nél érvényesülhessen az, hogy valamely tisztségviselő részvételének hiánya vagy tiltakozása a döntéshozatalnál mentesülést biztosítson a felelősség alól. Ez utóbbi lehetőséget tehát csupán az rt. igazgatóságának tagjai számára biztosítja a törvény, ám megköveteli feltételül, hogy a kárt okozó döntéshozatalban az illető igazgatósági tag ne vegyen részt, vagy a határozat ellen szavazzon, és a tiltakozását a felügyelő bizottságnak 15 napon belül írásban bejelentse.

g) Végül a vezető tisztségviselő megbízásának megszűnéséről.

A hatályos Gt. a korábbi szabályozáshoz képest vette át a mandátum megszűnésének okait a következő eltéréssel: a vezető tisztségviselő bármikor úgy dönthet, hogy a jövőben nem kívánja ellátni tisztségét, így arról lemond. A lemondással kapcsolatosan két eset állhat elő. A lemondás érinti a gazdasági társaság működőképességét, vagy nem. Ennek ott lesz jelentősége, hogy maga a lemondás milyen időpontban fog hatályosulni.

Abban az esetben, ha a lemondás a társaság működőképességét nem érinti, akkor a lemondás annak közlésével azonnal hatályossá válik. Akkor, ha a részvénytársaság 6 főből álló igazgatóságának egyik tagja lemond tisztségéről, akkor ez a működőképességet nem érinti, hiszen figyelemmel arra, hogy az igazgatóság 3–11 főből álló testület, a cég a joghatályosan tovább működhet.

Abban az esetben, ha a lemondás a társaság működőképességét érinti, akkor a lemondás csak annak bejelentésétől számított hatvanadik napon válik hatályossá. A társaságnak tehát legfeljebb hatvan nap áll rendelkezésére ahhoz, hogy a lemondás következtében esetlegesen beálló működésképtelenséget elhárítsa. Az előző példával élve, ha a részvénytársaságnál 3 fős igazgatóság működik és egyik tagja lemond, akkor a cég működésképtelenné válna, hiszen az Rt.-nél két tagú igazgatóság nem működhet.

A társaságnak hatvan nap áll rendelkezésre arra, hogy gondoskodjon a működőképesség helyreállításáról. Ha ennek hamarabb eleget tesz – hamarabb megválasztja az újabb igazgatósági tagot –, akkor a lemondás korábban hatályossá válik. A lemondás hatályossá válásáig azonban a vezető tisztségviselő a halaszthatatlan döntéseket köteles megtenni. Nem szabad elfelejtenünk, hogy megbízásról van szó, így a megbízási szerződés szabályait megfelelően alkalmaznunk kell a jogviszony megszűnésének esetére is.

Összességében elmondható, hogy a vezető tisztségviselőkre vonatkozó új szabályok célja, hogy megfelelő keretet adjon a társaságok problémamentes és hatékony működéséhez, messzemenőig figyelembe véve a nyugat-európai szabályokat és a hitelezővédelmi követelményeket. Várhatóan ezek hatásaként megerősödik a cégek vezetőségébe, s ezáltal magába a társaságba vetett bizalom.

A felügyelő bizottság

A korábbi szabályozás nagyon röviden a vezető tisztségviselővel és a könyvvizsgálókkal együtt szabályozta a felügyelő bizottságra vonatkozó rendelkezéseket.¹⁵

Szembetűnő újítása a törvénynek a „gazdasági társaságok működésének ellenőrzése” címszó alatt önállóan a korábbi szabályozáshoz képest részletesebben foglalja össze a legfontosabb szabályokat.

A felügyelő bizottság létrehozása az új Gt. szerint továbbra is általában fakultatív, vagyis a törvény az alapítókra, illetve a tagokra bízta, hogy, ha szükségesnek látják, a társasági szerződésben felügyelő bizottságot hozhatnak létre. Várhatóan a gyakorlat követni fogja azt a korábbi jellegzetességet, amely szerint általában a nagyobb számú taggal, illetve jelentősebb vagyonnal rendelkező társaságok alapítanak a jövőben is felügyelő bizottságokat, és atipikus vonás marad ez a kisebb tőkéjű vállalkozásoknál.

A törvény a korábbi szabályozáshoz hasonlóan kötelezővé teszi a felügyelő bizottság megválasztását a részvénytársaságok esetében, illetve bármely gazdasági társaság eseté-

¹⁵ Lásd 1988. évi VI. törvény Első rész II. Fejezet 2. Cím.

ben, ha a társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalóinak létszáma éves átlagban a kétszáz főt meghaladja (dolgozói participáció).

Változást jelent azonban, hogy a korlátozott felelősségű társaság esetében csak akkor kell kötelezően felügyelő bizottságot választani, ha a társaság törzstőkéje az ötvenmillió forintot meghaladja, illetve akkor is, ha a társaság egyszemélyes.¹⁶

A magyar társasági jog a dolgozói participációt, azaz az egyharmados dolgozói képviselőket a felügyelő bizottságban biztosítja, ez tehát főszabályként nem a döntéshozatalban, hanem az ügyvezetés ellenőrzésében való részvételi lehetőséget biztosít a munkavállalók számára. Az új Gt. eredeti törvényjavaslata a régi Gt. szabályozásával szemben lényeges változásként be kívánta vezetni, hogy a dolgozói participációnak csak a jogi személy gazdasági társaságoknál legyen helye. Ennek megfelelően a dolgozói létszám alapján kötelező felügyelő bizottság intézménye a közkereseti- és a betéti társaságnál, továbbá az egyesülésnél megszűnt volna. Ennek a szűkítésnek az lett volna az alapja, hogy a kkt-nél bt-nél és egyesülésnél oly mértékben valószínűtlen a 200 fő körüli munkavállalói létszám, hogy a dolgozói participáció tőketársaságoknál való intézményesítése elégséges. A parlamenti vitában azonban ezt a javaslatot az utolsó pillanatban elvetették.

Az új Gt. a dolgozói participáció időközben a gyakorlatban is jól bevált intézményének alapelvein nem változtat, de részletesebb szabályozást ad és számos részletkérdésben a dolgozókra kedvezőbb megoldásokat választ. A dolgozói képviselő a felügyelő bizottságban egyharmados. A bírói gyakorlatban már kialakult szabályt épített be a jogalkotó a törvénybe, amikor kimondja, hogy, ha az egyharmad törtszámú, az egyharmados arányt a munkavállalókra nézve kedvezőbb módon kell kiszámítani.

A munkavállalói képviselőnek az a lényege, hogy a dolgozók megismerhessék az ügyvezetés tevékenységét, és ezzel kapcsolatban véleményüket a tulajdonosok, tehát a legfőbb szerv tudomására hozhassák. Ezzel függ össze egyrészt, hogy a munkavállalói küldöttek a dolgozói közösséget az üzemi tanácson keresztül tájékoztatni kötelesek a felügyelő bizottság tevékenységéről másrészt, ha a munkavállalói képviselő a felügyelő bizottságban kisebbségben marad, úgy módot kell adni arra, hogy a társaság legfőbb szerve a kisebbségi dolgozói véleményt megismerje.

Az új Gt. a felügyelőbizottság tagságának létszámát a felső határt tekintve maximálisan, eszerint a felügyelő bizottság legfeljebb 15 főből állhat. Ez a felső határ az fb. működőképességét kívánja biztosítani. Ennél nagyobb létszámú fb. nem működhet. Ez a szabály a már működő felügyelő bizottságokban a jelenlegi mandátumok lejártától érvényesül.

A felügyelő bizottság feladatköre a korábbi szabályozáshoz képest – lényegileg – nem változott. Ugyanakkor mégis található egy figyelemre méltó változtatás. Eszerint a felügyelő bizottság köteles minden lényeges üzletpolitikai jelentést, illetve minden olyan ügyre vonatkozó előterjesztést, amely a legfőbb szerv kizárólagos hatáskörébe tartozik, a legfőbb szerv ülése előtt megvizsgálni, és arról véleményt nyilvánítani. Az, hogy mi minősül lényegesnek, erről vita esetén maga a legfőbb szerv dönt. Az éves beszámoló-ról, illetve az eredmény felhasználásáról azonban – a számviteli törvénnyel összhangban – a társaság legfőbb szerve csak a felügyelő bizottság írásos jelentése alapján határozhat. Ez a szabályozás pedig egy igen lényeges közérdek, hitelező- és kisebbségvédelmi előírás, várhatóan a társaságok számviteli-ügyviteli fegyelmét fogja elősegíteni.

¹⁶ Lásd az 1997. évi CXLIV. törvény 31. § (2) bek. b).

A felügyelő bizottság feladata a társaság ellenőrzése a tulajdonosok érdekeinek megfelelően. Az ellenőrzés tehát nem kifelé, hanem befelé irányul.¹⁷

A felügyelő bizottság ellenőrzési feladatokat lát el, az operatív ügyvezetésbe nem avatkozhat be. Az új Gt. ezt az alapkonstrukciót változtatlanul fenntartja, de elsősorban külföldi befektetők igényére részvénytársaságoknál, illetve a korlátolt felelősségű társaságoknál kivételesen lehetővé teszi a társulók számára azt, hogy a társasági szerződésben akként rendelkezzenek, hogy a felügyelő bizottságot bizonyos mértékben az ügyvezetés fölé rendelik. Ez esetben a társaság legfőbb szerve saját hatáskörének egy részét, mégpedig a Gt.-ben *taxatíven meghatározott* elemeit bízta a felügyelő bizottságra, úgy-mint:

- ügynevezett személyzetpolitikai döntések, tehát a vezető tisztségviselők megválasztását, visszahívását, illetve díjazásának megállapítását;
- meghatározott jogügyleteket, azaz általában jelentősebb összegű vagy speciális tárgyú szerződések megkötésének jóváhagyását.

A törvény nem határozza meg, hogy milyen összeghatár feletti szerződések vagy milyen típusú szerződések jóváhagyása kerülhet át a felügyelő bizottság kezébe. Ezen jogügyletek kifejtését a társasági szerződésnek kell megadnia

Amennyiben az előzőekben felsorolt átruházott hatáskörökben a felügyelő bizottság döntést hoz, erről az rt. legközelebbi közgyűlésén (kft. taggyűlésén) a részvényeseknek (tagoknak) be kell számolnia.

Bár a törvény nem mondja ki, de a szabályozás elvéből levonható az a következtetés, hogy e fenti döntésekért az fb. tagjai a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályok szerint felelősek, hiszen ez esetben nem ellenőrzési, hanem ügyvezetési hatásköröket gyakorolnak.

Ha a felügyelő bizottság a jogügylet jóváhagyását megtagadja, az ügyvezetés az ügyet a társaság legfőbb szerve elé terjesztheti. A jogügylet jóváhagyása ebben az esetben a törvény erejénél fogva átkerül a legfőbb szerv hatáskörébe. A legfőbb szerv ebben a kérdésben háromnegyedes többséggel határoz.

A felügyelő bizottság alapvető feladata a társaság ügyvezetésének belső ellenőrzése.

Ebből az is következik, hogy a felügyelő bizottsági tagok nem az ügyvezetés egyes konkrét döntéseiért, hanem az ellenőrzési tevékenységükért tartoznak felelősséggel. Az új Gt. 38. § (4) bekezdése szerint: „A felügyelő bizottsági tagok korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a gazdasági társaságnak az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért.” Azt, hogy a felügyelő bizottsági tagok milyen szabályok szerint felelnek „korlátlanul és egyetemlegesen”, az új szabály nem mondja meg, mivel azonban a mögöttes jogszabály, a Ptk egyértelmű, a polgári jogi kárfelelősség szabályait kell alkalmazni a felelősség megállapítása során. A felügyelő bizottsági tag és a társaság között megbízási jogviszony áll fenn a tisztség ellátására, a felügyelő bizottsági tag tehát a kötelezettsége megszegésével szerződésszegést követ el. Erre tekintettel a szerződésszegésért való felelősség szabályait kell alkalmazni.

A felügyelő bizottsági tag a társaságon belül működik, a társasággal áll jogviszonyban, így a felügyelő bizottsági tagok felelőssége is a társasággal szemben áll fenn. Ebből következik, hogy külső harmadik személy vagy akár a tag (vagy részvényes) közvetlenül a felügyelő bizottsági taggal szemben nem érvényesíthet kárigényt.

¹⁷ A gazdasági társaságok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998. 162. p.

Mivel a felelősség a társasággal szemben áll fenn, azt maga társaság, illetve a Gt 51. § (5) bekezdésének előírása alapján a kisebbség érvényesítheti.¹⁸

A felügyelő bizottság működésével kapcsolatos új szabályok a cég jogszerű működésének szempontjából váltak fontos kérdéssé, a cégekben működő felügyelő bizottságok mostantól kezdve kiterjedt hatáskörrel képviselik az alapítók szándékát, és nyújtanak biztosítékot mind a tagoknak (részvényeseknek), mind harmadik személyeknek. A vezető tisztségviselőkkel sok esetben azonos megszorító szabályok mind a tulajdonosok, mind a hitelezők védelme érdekében jelentős újtásnak számítanak, amelynek eredményeként az fb. a korábbi szerepköréhez képest várhatóan fontosabb pozíciót ér el a gyakorlatban. Az fb. új, kibővült hatásköre pedig főként személyügyi kérdésekben tehermentesíti majd a legfőbb szervet.

A cégvezető¹⁹

Az új Gt. a társaság képviselete és cégjegyzése körében megteremtette a – nyugat-európai országokban honos – cégvezető intézményét. A cégvezető olyan munkavállaló, akit a gazdasági társaság legfőbb szerve választ a gazdasági társaság képviseletére nemcsak az ügyek meghatározott csoportjára, hanem általános jelleggel. Természetesen ahogy a vezető tisztségviselőké, a cégvezető cégjegyzési joga is aszerint önálló vagy együttes, hogy a társasági szerződés e tekintetben hogyan rendelkezik. A cégvezetőre a vezető tisztségviselőkre vonatkozó kizárási szabályok megfelelően irányadók. A cégvezető munkavállaló, aki a vezető tisztségviselőknek alárendelten, de önállóan látja el feladatát. Felelőssége ennek megfelelően a Munka Törvénykönyvének megfelelően alakul. A cégvezető alávetett a vezető tisztségviselők utasításainak, jogszerűtlen vagy célszerűtlen utasítás esetén azonban a felügyelő bizottsághoz fordulhat, és kérheti a felügyelő bizottság intézkedését, állásfoglalását.

Meg kell jegyeznünk, hogy bár a cégvezető általános jellegű képviseleti joggal rendelkezik, ezt a képviseleti jogot másra átruházni nem lehet.

A cégvezető intézményével várhatóan a vállalat mindennapi ügymenetét aktívabban és mélyebben ismerő munkavállalók lesznek azok a személyek, akik a leggyakrabban fogják az adott társaságot képviselni. Az intézmény hallatlan előnye az önálló cégjegyzési lehetőség, amely rugalmas ügyintézéshez vezethet. Cégvezetőnek a társaságok várhatóan azokat a magas szakmai hozzáértéssel és beosztással rendelkező munkavállalókat jelölik ki, akikről a cég megfelelő képviseletét nem csak általánosságban, hanem szakmai síkon is remélik.

A bevezetőben utaltunk arra, hogy jelen értekezésnek nem célja – a terjedelmi korlátokra is tekintettel – az 1997. évi CXIV. törvény teljes egészében történő ismertetése. Azt szerettük volna bemutatni, hogy melyek azok az alapvető változások, illetve nálunk eddig nem ismert intézmények, melyek közel másfél éve hazai jogunkban jelen vannak.

Az 1997. évi CXIV. tv. minden szempontból korszerűnek mondható, aminek rendelkezései folyamatosan beépülnek a gazdasági társaságok életébe, ezáltal egyre inkább biztosítva a hitelező- és közérdekvédelmet a társaságok hatékony működése mellett.

¹⁸ Wellmann György: A vezető tisztségviselők és fb. tagok felelőssége az új Gt-ben. *Gazdaság és Jog*, 1998. szeptember, 9. szám.

¹⁹ Lásd az 1997. évi CXIV. törvény 39. § (2).

CSABA FARKAS

L'ES CHANGEMENTS FONDAMENTAUX DE LA FONDATION DES SOCIÉTÉS

(Résumé)

La pratique générale de la codification est de créer des lois à longue durée. Aujourd'hui les progressions dans le monde des finances se sont accélérées, il est impossible de faire des projets pour 50 ans en avance. En ce qui concerne la loi des économies, nous affirmons qu'après les modifications faites le droit hongrois des sociétés reste stable pour des décennies. Vu l'inflation du Code des Sociétés sur la vie économique, il devient apte à convenir aux devoirs codificatifs- ainsi à la stabilisation de l'économie du marché en Hongrie, au développement de capacité des redevances de l'économie, à l'enforcement des entreprises, à l'harmonisation des lois avec les principes de CEE, sans oublier que l'exploitation des sociétés ne doit pas empêcher la compétition, qu'elle ne crée pas de monopoles, qu'elle respecte les intérêts des créanciers et soit en harmonie avec l'intérêt public.